

การวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย

นางสาวสุชาดา เพ็ชรแก้ว

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทเกษตรศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการสื่อสารมวลชน

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2536

ISBN 974-582-174-8

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

018752

117120541

THE ANALYSIS OF NEWS INDUSTRY IN THAILAND

Miss Suchada Petkeaw

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Mass Communication

Graduate School

Chulalongkorn University

1993

ISBN 974-582-174-8

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย

โดย

นางสาวสุชาดา เน็ชรแก้ว

ภาควิชา

การสื่อสารมวลชน

อาจารย์ที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิตติวัฒน์)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา

(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ)

..... กรรมการ

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอนันท์ วงศ์บ้านดู่)

สุชาดา เพ็ชรแก้ว : การวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทย
(THE ANALYSIS OF NEWS INDUSTRY IN THAILAND) อ.ที่ปรึกษา
รศ.ดร.ศิริชัย ศิริภายะ, 333 หน้า. ISBN 974-582-174-8

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เข้าใจถึงกระบวนการผลิตและลักษณะการกระจายข่าวของอุตสาหกรรมข่าว ตลอดจนถึงภาพรวมของลักษณะของอุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทยโดยการประยุกต์ใช้กรอบแนวคิดเรื่อง "โรงงานข่าว", "การผลิตข่าว", "การกระจายผลิตภัณฑ์" และ "อุตสาหกรรมสื่อสาร" เป็นแนวทางในการวิเคราะห์ด้วยวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ และการเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกและการวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร

ผลการศึกษาสรุปได้ว่า อุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทยสามารถจำแนกออกได้เป็น 2 กลุ่ม คือ 1. อุตสาหกรรมข่าวที่ผลิตและให้บริการข่าวผ่านสื่อมวลชน อันได้แก่ สำนักข่าว และ 2. อุตสาหกรรมข่าวที่ผลิตและกระจายข่าวให้แก่ผู้รับสาร อันได้แก่ สื่อมวลชน

นอกจากนี้ ผลการวิเคราะห์ลักษณะของอุตสาหกรรมข่าวในประเทศไทยสามารถสรุปได้ 4 ประการ คือ

1. ผู้ประกอบการของอุตสาหกรรมข่าวมีความสัมพันธ์กันอย่างเห็นได้ชัดในเชิงโครงสร้าง เนื่องจากการมีแหล่งทรัพยากรเดียวกัน (อันได้แก่ ผู้รับสาร กลุ่มโฆษณา เงินทุน เป็นต้น) แต่ผู้ประกอบการทั้งหมดก็สามารถดำรงอยู่ในธุรกิจนี้ได้ด้วยการสร้างขอบเขตเฉพาะทางการตลาด ขึ้นใน 4 ประการ อันได้แก่ ระบบเนื้อหา แหล่งรายได้ อุปสรรคในการเข้าสู่อุตสาหกรรม และการมีขอบเขตในการปฏิบัติการที่แตกต่างกัน

2. องค์ประกอบในเชิงโครงสร้างส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของผู้ประกอบการภายในอุตสาหกรรมข่าวในหลายลักษณะ ประการแรก ผู้ประกอบการมักมีการเลียนแบบซึ่งกันและกันทั้งในส่วนของ การจัดการด้านบรรณาธิการและธุรกิจ ทั้งนี้ เพื่อลดความล้มเหลวที่อาจเกิดขึ้น และเพื่อให้สอดคล้องกับการแข่งขันทางธุรกิจ ประการที่สอง สิ้นค้าข่าวมักปรากฏในรูปแบบคล้ายหรือแบบแผน เดิม ๆ ทั้งนี้ เพราะการผลิตข่าวจะถูกควบคุมโดยผู้บริหาร กฎเกณฑ์และรูปแบบของแต่ละองค์กรนั่นเอง และประการสุดท้าย การกำหนดราคาสินค้าข่าวระหว่างผู้ประกอบการและกลุ่มโฆษณามักไม่ได้พิจารณาถึงคุณค่าที่แท้จริงของเนื้อหา แต่เป็นการคำนึงถึงยอดจำหน่ายหรือยอดผู้ชม และปัจจัยต่าง ๆ มากกว่า

3. การดำเนินบทบาทของผู้ประกอบการภายในอุตสาหกรรมข่าว ขึ้นอยู่กับรายได้ หลักกฎหมาย ความต้องการของกลุ่มโฆษณา, ผู้ถือหุ้น, ผู้รับสารและกลุ่มอำนาจทางการเมือง

4. ระบบของอุตสาหกรรมข่าวทำให้สินค้าข่าวมีคุณลักษณะพื้นฐานที่สำคัญ 2 ประการ คือ 1. สามารถนำมาผลิตซ้ำเพื่อการใช้ประโยชน์ได้โดยการเพิ่ม เติมหรือดัดแปลงเนื้อหาเพียงเล็กน้อย และ 2. เป็นเนื้อหาที่ผลิตและนำเสนอภายใต้เงื่อนไขของบริบทแวดล้อมต่าง ๆ โดยเนื้อหาที่ต่อต้านชนชั้นปกครองจะถูกปิดกั้นโอกาสในการนำเสนอ หรือถูกนำเสนอในลักษณะของการบิดเบือนด้วยวิธีต่าง ๆ ขณะที่เนื้อหาที่สร้างความชอบธรรมให้แก่ชนชั้นปกครองจะได้รับโอกาสในการนำเสนอต่อผู้รับสารอยู่เสมอ

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน
สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน
ปีการศึกษา 2535

ลายมือชื่อนิติ *John K. Hunt*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา *John K. Hunt*
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

C350241 : MAJOR MASS COMMUNICATION

KEY WORD : NEWS INDUSTRY

SUCHADA PETKEAW : THE ANALYSIS OF NEWS INDUSTRY IN THAILAND.

THESIS ADVISOR : ASSOC. PROF. SIRICHAIR SIRIKAYA, Ph.D. 333 pp.

ISBN 974-582-174-8

The main purpose of the study is to understand news production and distribution, and aspects of the news industry by applying the media factory, the news making, the product distribution and the communication industry approach. Qualitative methods are employed with data collection based on in-depth interview techniques and documentaries.

The results of this analysis state that the news industry can be divided into two groups : the news industry that produces and distributes news to subscribers or news agencies and the news industry that produces and distributes news to audiences or the mass media.

In addition, this analysis of the news industry can be summarised into four aspects:

1. News industry owners are inescapably intertwined because they compete for the same resources. However, they can survive and reduce competition by creating a niche structure : a system of content, sources of income, barriers to entry and operational scope.

2. Such structural components result in a variety of conduct for news industry owners. Firstly, there is always an imitation in the editorial and business organising among the owners for reducing failure and competing with each other. Secondly, the character of the news commodity is always conventional and offered in formulae because the technology in producing the commodity is bound by team consensus, and organisation rules and style. Lastly, the pricing of the news commodity by its owners and their sponsors is not realised to its full value, but on circulation, or ratings and other criteria instead.

3. The performance of news industry owners is based on income, statutes and regulations, the demands of sponsors, shareholders, audiences and political parties.

4. The consequence of the news industry system is to establish the fundamental characteristics of the news commodity : easily disposable and accessed by means of updating news stories with small additions and denying improper antiorder content while valorising others that legitimate the class hegemony.

ภาควิชา การสื่อสารมวลชน

สาขาวิชา การสื่อสารมวลชน

ปีการศึกษา 2535

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลงได้ ด้วยความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของรองศาสตราจารย์ ดร.ศิริชัย ศิริกายะ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ขวัญเรือน กิติวัฒน์ ประธานกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ และ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โอนิการ์ วงศ์บ้านดู่ กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ผู้ให้คำแนะนำ และข้อคิดเห็นต่างๆ ในการทำวิจัยมาโดยตลอด จึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ ที่นี้

นอกจากนั้น ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณผู้ให้ข้อมูลคนสำคัญทุกท่านที่ได้กรุณาสละเวลาอันมีค่าในการให้สัมภาษณ์เพื่อการทำวิจัยในครั้งนี้รวมถึงผู้พิมพ์ตำราทุกเล่มที่ช่วยจุดประกายความคิดในการทำวิจัยจนสำเร็จ และเนื่องจากทุนการวิจัยในบางส่วนได้รับมาจากทุนอุดหนุนการวิจัยของบัณฑิตวิทยาลัย จึงขอขอบพระคุณบัณฑิตวิทยาลัยมา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายนี้ ผู้วิจัยใคร่ขอกราบขอบพระคุณ บิดา-มารดา, พี่ชาย และกัลยาณมิตรทุกคนที่จุดประกายความคิดในการศึกษาต่อ และให้กำลังใจแก่ผู้วิจัยเสมอมาจนสำเร็จการศึกษา

สุชาดา เพ็ชรแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตาราง	ญ
สารบัญภาพ	ฎ
 บทที่	
1. บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
ปัญหาคำวิจัย	5
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	7
ขอบเขตของการวิจัย	7
ข้อตกลงเบื้องต้น	7
ข้อสันนิษฐานในการวิจัย	9
นิยามศัพท์	9
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย	9
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	11
แนวคิดเกี่ยวกับโรงงานสื่อ	11
แนวคิดเรื่องการผลิตข่าว	12
แนวคิดเรื่องการกระจายผลิตภัณฑ์	16
แนวคิดเรื่องอุตสาหกรรมการสื่อสาร	17
3. ระเบียบวิธีวิจัย	31
แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา	31
วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล	35

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การตรวจสอบข้อมูล	41
หน่วยที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	41
วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	42
วิธีการนำเสนอข้อมูล	44
4. การดำเนินงานของอุตสาหกรรมข้าวที่ผลิตและให้บริการข้าวผ่าน สื่อมวลชน	46
5. การดำเนินงานของอุตสาหกรรมข้าวที่ผลิตและกระจายข้าวให้แก่ ผู้รับสาร	58
กระบวนการผลิตและกระจายข้าวของสื่อสิ่งพิมพ์	58
กระบวนการผลิตและกระจายข้าวของสื่อวิทยุกระจายเสียง	73
กระบวนการผลิตและกระจายข้าวของสื่อวิทยุโทรทัศน์	88
6. ลักษณะของอุตสาหกรรมข้าวในประเทศไทย	106
คุณลักษณะในเชิงโครงสร้างและเนื้อหาของอุตสาหกรรม	106
สถานภาพของการเป็นสถาบันสื่อ	106
ความสัมพันธ์ที่เห็นได้ชัด	148
ระบบเนื้อหา	148
แหล่งรายได้	177
อุปสรรคในการเข้าสู่อุตสาหกรรม	180
คุณลักษณะในเชิงโครงสร้างของขอบเขตในการปฏิบัติการ ...	193
พฤติกรรมและเนื้อหาของอุตสาหกรรม	196
พฤติกรรมการตัดสินใจในตลาดที่ขาดเหตุผล และความกดดันจาก การแข่งขัน	196
พฤติกรรมทางเทคโนโลยี	224
พฤติกรรมการค้า	232

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
การดำเนินงานของอุตสาหกรรม	240
ความสัมพันธ์ระหว่างรายได้และผู้รับสาร	240
ระเบียบข้อบังคับและหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย	246
หลักเกณฑ์โดยผู้บริโภคร	250
วิธีปฏิบัติของอุตสาหกรรม	269
กลุ่มผลประโยชน์ทางสังคม	276
เนื้อหา : คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม	287
เนื้อหาที่สามารถใช้ประโยชน์และขายได้เสมอ	287
เนื้อหาที่มีความเหมาะสมในการนำเสนอ	305
7. บทสรุปและข้อเสนอแนะ	315
บรรณานุกรม	322
ประวัติผู้เขียน	333

สารบัญตาราง

ตารางที่

หน้า

6.1	เปรียบเทียบความเปลี่ยนแปลงในรายการข่าวของสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 3, 5, 7, และ 9 ในวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2529	144
6.2	แสดงความเป็นมาตรฐานเดียวกันของเนื้อหาที่นำเสนอในข่าวหน้า 1 ของหนังสือพิมพ์มติชน และ ไทยรัฐ ในวันที่ 27 สิงหาคม 2535	154
6.3	เปรียบเทียบความเป็นมาตรฐานเดียวกันของหัวข้อข่าวที่นำเสนอทางสถานีวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท. และ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2535	160
6.4	แสดงความเป็นมาตรฐานเดียวกันของหัวข้อข่าวที่นำเสนอทางสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11 ในวันที่ 4 มีนาคม พ.ศ. 2535	165
6.5	แสดงการกำหนดราคาโฆษณาของหนังสือพิมพ์ที่มียอดผู้อ่านสูงสุด 10 อันดับแรก ในปี ค.ศ. 1990-1991	234
6.6	แสดงความสัมพันธ์ระหว่างขนาดผู้ชม (Rating) และอัตราค่าโฆษณาในรายการข่าวช่วง 19.30 - 21.00 น. ของสถานีวิทยุโทรทัศน์ ช่อง 3, 5, 7, 9	236
6.7	แสดงการกำหนดราคาโฆษณาในรายการข่าวที่มียอดผู้ชมสูงสุด 10 อันดับแรก	238
6.8	แสดงประเภทสินค้าที่ใช้โฆษณารายการข่าวสูงสุด 10 อันดับแรก และงบประมาณทั้งหมดในเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2535	245

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารางที่	หน้า
6.9	เปรียบเทียบงบประมาณระหว่างสื่อโทรทัศน์, หนังสือพิมพ์, โรงภาพยนตร์, เอาต์ดอร์ ในช่วงเดือนเมษายน และพฤษภาคม พ.ศ. 2535 257
6.10	เปรียบเทียบรูปแบบการนำเสนอ (Format) ของข่าววิทยุแห่งประเทศไทย และข่าววิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท. 261
6.11	แสดงการเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายในรายการข่าวของสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3, 5, 7, 9 และ 11 ในช่วงเดือนเมษายน-พฤษภาคม 2535 284
6.12	เปรียบเทียบการพาดหัวข่าวใหญ่เหตุการณ์ระเบิดสถานีรถไฟภาคใต้ ที่ อ. หาดใหญ่ จ. สงขลา ของหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ และหนังสือพิมพ์มติชน ระหว่างวันที่ 14-17 สิงหาคม 2535 289
6.13	เปรียบเทียบการผลิตข่าวในภาคข่าวต่างๆ ของสถานีวิทยุกระจายเสียง ท.ท.ท. และ สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย ในวันที่ 27 สิงหาคม 2535 294
6.14	แสดงการผลิตข่าวภายในวันเดียวกันของสถานีโทรทัศน์ กองทัพบก ช่อง 7 ในวันที่ 27 สิงหาคม พ.ศ. 2535 301

สารบัญญาน

แผนภาพที่

หน้า

4.1	แสดงการผลิตและให้บริการข่าวของสำนักข่าวไทย	56
5.1	แสดงการผลิตและเผยแพร่ข่าวขององค์กรข่าวที่สังกัดสื่อสิ่งพิมพ์	72
5.2	แสดงการผลิตและเผยแพร่ข่าวขององค์กรข่าววิทยุกระจายเสียง	87
5.3	แสดงการผลิตและเผยแพร่ข่าวขององค์กรข่าววิทยุโทรทัศน์	104
6.1	แสดงการจัดองค์กรของกองบรรณาธิการหนังสือพิมพ์ไทยรัฐ	125
6.2	แสดงการสั่งการของฝ่ายข่าวในประเทศ	126
6.3	แสดงการทำงานข่าววิทยุภาคถ่ายทอด ทั้งในส่วนข่าวอ่านและข่าว ประกอบเสียง และการไหลของข่าวจากแหล่งข่าว ผ่านบุคลากรต่างๆ จนถึงการออกอากาศ	136
6.4	แสดงเส้นทางเดินของข่าวภายในฝ่ายข่าวสถานีวิทยุโทรทัศน์ ไทยทีวีสี ช่อง 3 อ.ส.ม.ท.	147
6.5	แสดงขั้นตอนการขอจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์และสถานีวิทยุกระจายเสียง.	187